

LESPROGRAMMA

BOVENBOUW PO

Wat is waar?

FOTO: UNSPLASH CAMILO JIMENEZ

VOOR DE DOCENT

Wat is waar?

In deze les leren de leerlingen welke basisprincipes journalisten gebruiken om aan betrouwbare informatie te komen. Iedere opdracht is ook los te doen. Bekijk in dat geval dan wel de hele video (klik op de afbeelding | 3:43 min).

Begrippenlijst

Bronnen

Informatieverstreckers. Dit kunnen personen zijn, maar ook boeken, krantenartikelen, wetenschappelijke artikelen, tijdschriften, documentaires, televisie-en radioprogramma's, websites... In de meeste gevallen maken journalisten gebruik van bronnen om aan informatie te komen. Het is belangrijk dat de bronnen betrouwbaar zijn.

Nepnieuws (fake news)

Verzonnen nieuws. Of een beetje aangepast. Bijvoorbeeld door een stukje van het verhaal weg te laten, of er iets bij te verzinnen.

Hoor en wederhoor

Als een journalist een negatief bericht wil plaatsen over personen, groepen of organisaties, dan moet de journalist de beschuldigde de kans geven om te reageren op de negatieve uitspraken.

Benodigheden:

- Digibord
- Dobbelstenen (facultatief)
- Enkele vellen papier
- Genoemd artikel geprint voor iedere leerling (zie bijlage) of op het digibord

PO bovenbouw

Lesduur - 1 lesuur of 3 lesonderdelen van 15 tot 20 minuten + extra opdrachten

Journalistiek, wereldoriëntatie, burgerschap

Wat is waar?

INTRODUCTIE

Wat is waar?

Journalisten moeten de waarheid spreken, maar hoe doen ze dat? Dat leren jullie in deze les. Welke journalistieke regels zijn er bedacht om aan betrouwbare informatie te komen? En waarom is het zo belangrijk dat journalisten de waarheid spreken?

De waarheid

Journalistiek is het verzamelen van nieuwe informatie en daar een verhaal van maken. Het is heel belangrijk dat de informatie die journalisten verzamelen betrouwbaar is. Dat het waar is. Maar hoe weet je als journalist wat waar is?

Video: Wat is waar? (deel 1 | 0:56 sec.)

Bekijk de video door op de afbeelding hieronder te klikken.

De hoofdvraag die in de video gesteld wordt, is:
Hoe weet je wat waar is en waar kun je van op aan? In de video beantwoorden enkele voorbijgangers deze vraag.

Wat denkt de klas?

Verdeel de klas in groepjes van 3-5 leerlingen en laat ze met elkaar de volgende vragen bespreken:

1. Wat is volgens jou 'de waarheid'? Hoe zou jij dat omschrijven?
2. Is iedereen in Nederland verplicht om de waarheid te spreken? Wie wel/niet? En waarom?
3. Moeten journalisten de waarheid spreken? Waarom wel/niet?
4. Hoe doen of proberen ze dat, denk je?
5. Waar haal jij je nieuws vandaan? Zijn dat in jouw ogen betrouwbare nieuwsbronnen? Waarom wel/niet?
6. Ben je weleens in 'fake news' (nepnieuws) getrapt? Welk nieuws was dat en hoe kwam je erachter dat het nep was?

Bovenstaande vragen kunnen eventueel ook met één van de volgende werkvormen besproken worden:

Dobbelen: Iedere vraag correspondeert met het aantal ogen op een dobbelsteen. Laat de leerlingen in hun groepje om de beurt dobbelen en de vraag beantwoorden van het aantal ogen dat gegooid is. Als de leerling twee keer dezelfde vraag gooit, kan hij/zij een nieuw antwoord geven of opnieuw gooien voor een andere vraag.

Interviewen: Maak in plaats van groepjes, tweetallen die elkaar gaan interviewen aan de hand van bovenstaande vragen. Laat ze om en om een vraag aan elkaar stellen en laat ze vooral ook doorvragen. Maar hoezo dan? En waarom?

Speeddaten: Laat de leerlingen in twee kringen tegenover elkaar staan of zitten. Je hebt dan een binnenring en een buitenring. Allereerst zijn de leerlingen in de binnenring de vragenstellers. De leerlingen in de binnenste ring stellen vraag 1 aan de leerling die tegenover hen zit/staat in de buitenste ring. De leerling in de buitenste ring geeft antwoord. Op het signaal van de leerkracht schuift de binnenste ring 1 plek op naar rechts. Ze stellen de 2e vraag en de leerlingen in de buitenste ring geven antwoord. Op het signaal schuift de binnenste ring weer 1 plek op naar rechts, etc. Als alle 6 vragen gesteld zijn (en er dus 6x is doorgedraaid) wisselen de rollen om en stellen de leerlingen in de buitenste ring de vragen. Nadat de leerling in de binnenring heeft geantwoord en de leerkracht het signaal heeft gegeven, schuiven de leerlingen in de buitenring 1 plek op naar rechts en stellen ze de 2e vraag, etc. Bij een oneven aantal is er op 1 plek in de kring 1 vragensteller en 2 leerlingen die antwoorden.

Koppel - na welke werkvorm dan ook - klassikaal terug en geef enkele leerlingen de beurt om antwoord te geven op de vragen.

Bronnen

Video: Wat is waar? (deel 2 | 1:22 min.)

Bekijk de video door op de afbeelding hieronder te klikken.

De journalistiek moet aan bepaalde regels voldoen. Er zijn drie belangrijke regels over het gebruik van bronnen:

- **Check je bronnen:** dus wie vertelt het verhaal, waar ga je op af en kun je diegene ook vertrouwen?
- **Één bron is geen bron:** dus zorg ervoor dat je minimaal twee bronnen hebt die onafhankelijk van elkaar zijn. Onafhankelijk van elkaar betekent dat de bronnen geen relatie hebben met elkaar. Dat kan een liefdesrelatie zijn, maar bijvoorbeeld ook een werkrelatie waarin de ene bron de baas is van de andere bron.
- **Hoor en wederhoor:** als een journalist een negatief bericht wil plaatsen over personen, groepen of organisaties, dan moet de journalist de beschuldigde de kans geven om te reageren op de negatieve uitspraken.

In de straatinterviews vertellen de voorbijgangers hoe zij hun bronnen checken. Hoe doen de leerlingen dat?

Klassikale vragen:

- Als je een (nieuws)bericht leest, let je er dan op welke bronnen zijn gebruikt? Waarom doe je dat wel of niet?
- Ga je zelf weleens op zoek naar bronnen als je het (nieuws)bericht niet vertrouwt? Hoe doe je dat dan?
- Heb je een voorbeeld van een nieuwsbericht dat je niet vertrouwd? Waarom vertrouwd je het niet? Welke bronnen had je kunnen checken om erachter te komen of het waar was of niet?
- Wat vind je van de journalistieke regel: één bron is geen bron? Snap je wat ermee bedoeld wordt en waarom het zo belangrijk is? *Voor de docent: probeer aan te sturen op het achterhalen van de waarheid: dat kan alleen als je meerdere bronnen raadpleegt.*
- En wat vind je van de journalistieke regel: hoor en wederhoor? Snap je wat ermee bedoeld wordt en waarom het zo belangrijk is? *Voor de docent: ook hier weer aansturen op het achterhalen van de waarheid.*

Geef de leerlingen de tijd om onderstaand artikel zelfstandig te lezen of lees het samen klassikaal. Het is aan te raden ook een stukje van de video bij het artikel te bekijken.

Volledig verlamde man kan dankzij Neuralink-hersenchip urenlang gamen (NU.nl, 21 maart 2024)

<https://www.nu.nl/tech/6306064/volledig-verlamde-man-kan-dankzij-neuralink-hersenchip-urenlang-gamen.html>

Laat ze daarna **in groepjes** de volgende vragen bespreken. Geef aan dat er geen goed of fout is, ze mogen erover discussiëren.

- Welke bronnen heeft de journalist gebruikt?
- Zijn dit er genoeg om betrouwbaar te zijn volgens jou?
- Geloof jij de bronnen? Waarom wel of niet?
- Mis jij nog bronnen? Zou jij andere bronnen gebruikt hebben? Zo ja, welke?
- Als er meerdere bronnen gebruikt zijn: zijn deze onafhankelijk van elkaar? Dus: hebben ze iets met elkaar te maken en wat dan?
- Is er hoor en wederhoor toegepast?

Als leerkracht loop je rond en luister je mee met de groepjes en help je waar nodig.

Eindig deze opdracht met een korte klassikale terugkoppeling door een aantal leerlingen antwoord te laten geven op de vragen. Laat leerlingen ook op elkaar reageren (als daar ruimte voor is).

De controlerende macht

Betrouwbare journalistiek is een belangrijk onderdeel van de democratie. Nederland is een democratie. Dit houdt in dat iedere burger zijn of haar mening mag geven. Het is daarom heel belangrijk dat de mensen in Nederland goed geïnformeerd worden. Het is de taak van de journalist om die informatie te brengen.

Journalisten zijn nodig om bijvoorbeeld naar boven te halen dat de belastingdienst er een potje van maakt of dat er bedrijven zijn die het milieu ernstig vervuilen. Door hierover te schrijven, weten de mensen in Nederland dat dit gebeurt en kunnen ze er een mening over vormen. En de personen en bedrijven die er een zootje van maken, worden op deze manier ter verantwoording geroepen. Dit betekent dat ze moeten vertellen waarom ze zich niet aan de regels houden en wat ze er aan willen doen om het beter te maken. Journalistiek wordt daarom ook wel de controlerende macht binnen een democratie genoemd: ze controleren of de belangrijke mensen en de grote bedrijven zich wel aan de regels houden.

Video: Wat is waar? (deel 3 | 1:29 min.)

Bekijk de video door op de afbeelding hieronder te klikken.

In de video plaatst journalist Anouk Turkenburg een duidelijke stelling: **Ik denk dat Nederland geen vrij land zou kunnen zijn als er geen journalisten zouden zijn.**

Wat denken de leerlingen?

Schrijf de stelling op het bord of een groot vel papier.

Hang in drie hoeken een vel papier met 'ja', 'nee' en 'weet niet'.

Lees de stelling voor en laat iedereen reageren door te gaan zitten of staan in een van de hoeken. Zo ontstaan er drie groepen.

Elke groep gaat in de hoek argumenten verzamelen voor hun mening.

Daarna gaan de 'hoeken' klassikaal met elkaar in gesprek. Van mening veranderen is letterlijk van plaats veranderen. Geef aan dat het niet erg is om van mening te veranderen. Hierover nadenken is juist goed.

Nepnieuws

Wat is nepnieuws?

Nepnieuws is verzonnen. Of een beetje aangepast. Bijvoorbeeld door een stukje van het verhaal weg te laten, of er iets bij te verzinnen. Nepnieuws herkennen kan best moeilijk zijn. Er zijn vragen die je jezelf kunt stellen om nepnieuws te achterhalen (ontleend aan Hoe?Zo!Mediawijs: <https://www.hoezomediawijs.nl/nepnieuws/>)

1. Wie heeft het bericht gemaakt?

Check altijd wie het nieuwsbericht heeft gemaakt. Bestaat deze persoon echt? Is het iemand die je kunt vertrouwen?

2. Is de titel clickbait?

Is de titel heel heftig? Of erg overdreven? Maakt ie je heel nieuwsgierig of emotioneel? Dan kan het zijn dat het niet (helemaal) waar is...

3. Is het een mening, of een grap?

Om te weten of iets een mening of een grap is, kun je jezelf afvragen: Waarom heeft diegene het artikel geschreven? Is die persoon een expert, of juist een grappenmaker? Daarvoor moet je het hele artikel lezen en niet alleen de kop.

4. Staat het ook op andere plekken?

Kun je het bericht ook terugvinden in andere bronnen? Controleer ook altijd de datum. Soms wordt een oud bericht opnieuw rondgestuurd.

5. Welke bron is gebruikt?

In nepnieuws worden vaak bronnen verzonnen. Bijvoorbeeld: "Uit onderzoek blijkt dat...". Maar bestaat dat onderzoek wel echt? Controleer het door op het linkje naar het onderzoek te klikken. Wat

lees je nu? Klinkt het betrouwbaar?

Staat er geen bron bij het bericht? Gebruik dan een zoekmachine, zoals Google of DuckDuckGo.

De Speld

Een bekend verspreider van nepnieuws is de satirische website *De Speld*. Het idee erachter is vermaak. Op humoristische wijze nemen ze de maatschappij onder de loep.

Neem een kijkje op hun website: <https://speld.nl/>.

Als de leerlingen geen eigen device hebben, bekijk de site dan klassikaal.

Bespreek klassikaal:

Mag nepnieuws wel als vermaak? Wat vinden jullie?

Tijd om zelf een stukje nepnieuws te schrijven!

Dit mag individueel of in tweetallen. Geef de leerlingen 10 minuten de tijd om een stukje te schrijven van max. 200 woorden. Schrijf het zo dat mensen je geloven!

Geef daarna enkele leerlingen de beurt om hun stukje nepnieuws voor te lezen.

Codes

Het was groot nieuws: de diskwalificatie van Joost Klein voor de finale van het Eurovisie Songfestival 2024.

De AVRO-TROS zegt één ding, de EBU weer iets anders. Joost Klein zelf communiceert, op een enkel bericht op sociale media na, niet met de buitenwereld. In de tussentijd proberen journalisten van verschillende media toch te onderzoeken en te duiden: wat gebeurde er nou écht in Malmö?

Verdeel de klas in tweetallen.

Lees per tweetal onderstaand artikel:

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/1244545160/ex-dorpsgenoten-over-joost-klein-het-is-een-aardige-gast-die-geen-vlieg-kwaad-doet>

Pak twee van de drie belangrijke regels uit de **Code van Journalistiek** en **Code van Bordeaux** uit opdracht 2 erbij:

- Check je bronnen, dus wie vertelt het verhaal, waar ga je op af en kun je diegene ook vertrouwen?
- Één bron is geen bron, dus zorg ervoor dat je minimaal twee bronnen hebt die onafhankelijk van elkaar zijn. Onafhankelijk van elkaar betekent dat de bronnen geen relatie hebben met elkaar. Dat kan een liefdesrelatie zijn, maar bijvoorbeeld ook een werkrelatie waarin de ene bron de baas is van de andere bron.

Laat de leerlingen onderstaande vragen eerst in hun tweetal bespreken en bespreek ze daarna klassikaal:

- Is hier sprake van betrouwbare of onbetrouwbare bronnen? Licht je antwoord toe.
- Verandert dit artikel iets in je eigen beeldvorming over Joost Klein? Hoe komt dat?

Beeld: Wikimedia Commons

BIJLAGE

Volledig verlamde man kan dankzij Neuralink-hersenchip urenlang gamen

Door Tim Wijkman-van Aalst

21 mrt 2024 om 12:40
Update: 2 uur geleden

189 reacties

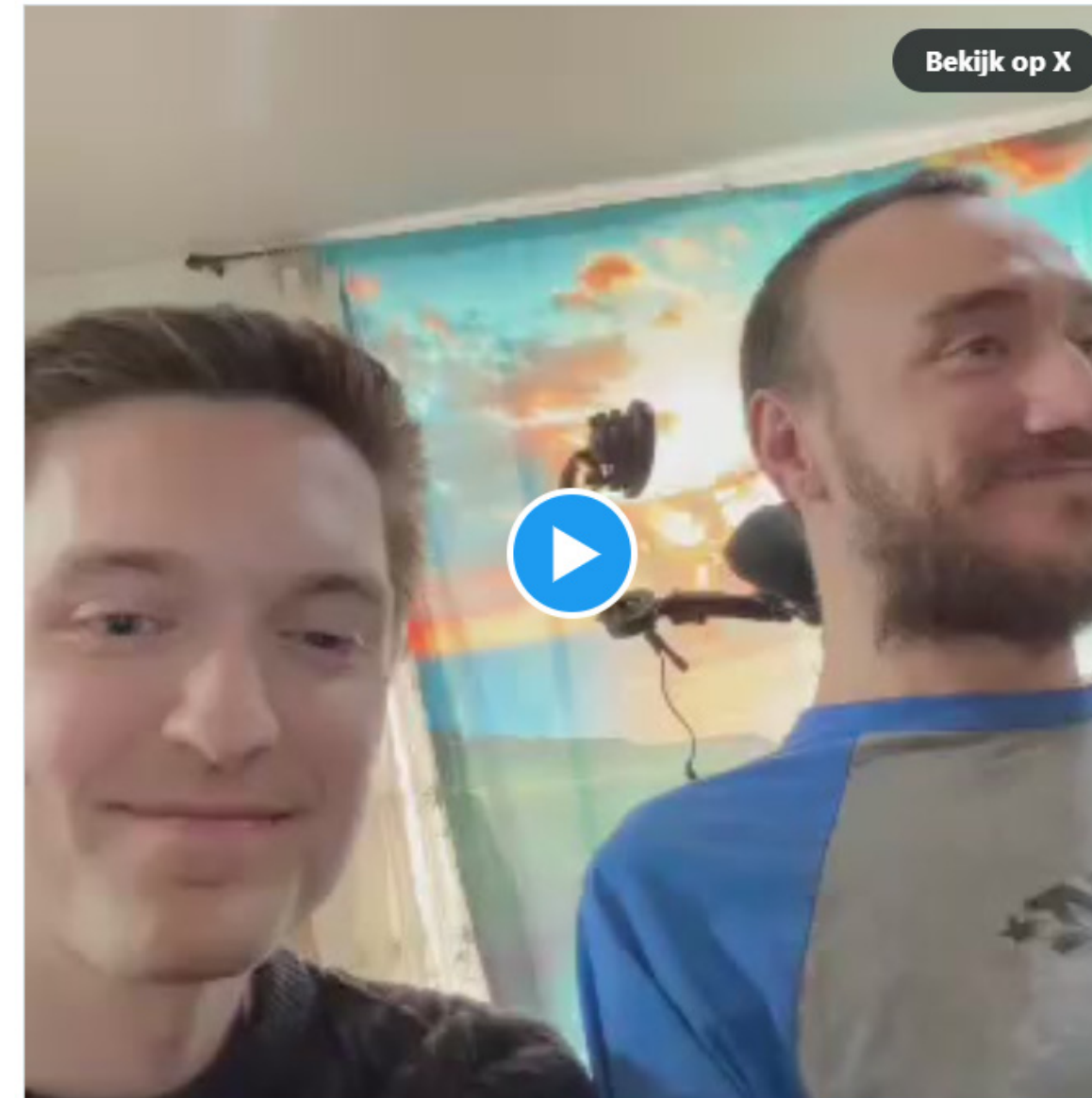
Delen

Het Amerikaanse Neuralink heeft een video gepubliceerd van de eerste mens met een hersenimplantaat van het bedrijf. Via die gedachtenlezer kan het brein van de proefpersoon rechtstreeks communiceren met een computer.

De gedachtenlezer werd [in januari geïmplant](#) in de hersenen van de 29-jarige Noland Arbaugh. Hij raakte volledig verlamd na een duikongeval.

Dankzij het hersenimplantaat kan Arbaugh de cursor op het beeldscherm van een computer bedienen met zijn gedachten. Op die manier kan hij bijvoorbeeld schaak spelen op de pc. Ook vertelt Arbaugh dat hij in staat was acht uur achter elkaar de computergame *Civilization VI* te spelen. Hij had langer kunnen doorgaan, maar het hersenimplantaat moest opgeladen worden.

Op termijn moet de gedachtenlezer mensen met een verlamming in staat stellen om hun spieren weer te gebruiken. Ook wil Neuralink mensen met een visuele beperking hun zicht teruggeven. Volgens het bedrijf moet dit zelfs kunnen als ze blind geboren zijn.

Aap kon met gedachtenlezer Pong spelen

De hersenchip van Neuralink is de afgelopen jaren al op duizenden dieren getest. Zo kon een aap het [vijftig jaar oude spelletje Pong](#) spelen via zijn gedachten. De gedachtelezer registreerde de hersenactiviteit van het dier en vertaalde die naar het bewegende plankje om het balletje te kaatsen.

De dierproeven leidden ook tot kritiek. Bij de ontwikkeling van de gedachtelezer zijn mogelijk ["onnodig veel" dieren overleden](#).

Neuralink is net als autofabrikant Tesla, ruimtevaartbedrijf SpaceX en het sociaalmediaplatform X eigendom van miljardair Elon Musk.

189 reacties

Delen

Beeld: ANP

'Joost komt er ook zo wel'

Ex-dorpsgenoten over Joost Klein: 'Het is een aardige gast, die geen vlieg kwaad doet'

Door ANDRÉ SPAANSEN
14 mei 2024 in BINNENLAND

LEEWARDEN - In thuisprovincie Friesland is de trots op Joost Klein onveranderd groot. De teleurstelling om zijn diskwalificatie is wat verminderd, blijkt uit een ronde door de gemeente Leeuwarden. Klein is er vooralsnog nog niet gezien, vertellen inwoners soms met een knipoog. „Het blijft wel balen.”

Britsum ligt in de gemeente, niet ver van Vliegbasis Leeuwarden. Klein woonde er, totdat zijn ouders overleden toen hij nog een jongen was. Die ervaring komt terug in wereldhit 'Europapa'.

BEKIJK OOK:

[Steeds meer details over incident met Joost Klein op Songfestival](#)

Marleen Kamminga (53) is aan het tuinieren. Ze volgde het nieuws rondom Joost. „Hij heeft hier als kind in het dorp gewoond. Een blonde jongen was het! Tussen hun huis en ons zat één woning.” Een bijzondere tijd in een fijn dorp. „Ik ben later verhuisd naar ons huis hier, een stukje verderop dus. Jammer dat hij niet mocht meedoen.”

De tekst gaat verder onder de foto.

RÉ SPAANSEN

en Kamminga woonde in het verleden vlakbij Joost.

Iedereen kent het verhaal van de ouders van de toen nog zo jonge Klein en dat hij daarna werd opgevangen bij zijn naaste familie. Het is hem zeer gegund nu internationaal door te breken, is de teneur.

BEKIJK OOK:

Diskwalificatie Joost Klein de tweede afgang op rij voor Nederland op Songfestival: 'Klap in het gezicht'

'Hij ging zijn eigen gang'

Verderop is Miryam Reitsma (53) druk bij basisschool De Swirrel. Kinderen spelen in het zonnetje. „We hebben hier kinderen van 4 tot 12 jaar oud”, vertelt ze, terwijl een jongetje 'Juf! Juf!' tegen haar roept. „In de tijd dat hij op de openbare school zat, waren er hier nog twee scholen. Dit is een fusieschool.” Ze had Joost in de klas. „Het was een lief mannetje. Hij ging zijn eigen gang.”

In het dorp werd nog geglimlacht om een interview dat Klein gaf over zijn voormalige woonplaats. „Hij zei dat iedereen op klompen naar school kwam. Dat was een beetje overdreven.” Het is zuur dat de songfestivalheld in wording met de domper te maken kreeg. „Mijn kinderen vonden het ook interessant. We zaten er klaar voor.”

© ANDRÉ SPAANSEN

Bakker Niels van der Wal uit Stiens bakte speciale Joost Klein-baksels.

'Slimme jongen'

Klaas Hoekstra (70) heeft nog herinneringen aan Joost. Hij woonde iets verderop in de straat. „Hij kon goed leren, een slimme jongen. Het tragische verloop, dat weten we ook”, vertelt hij rondom de lunch met zijn vrouw. „Ze woonden hier, toen zijn vader ziek werd en relatief kort daarna zijn moeder overleed.” Dat maakte indruk. „Als je dat meemaakt, op die leeftijd... Gelukkig opgevangen door zijn broer en zus.”

Het herkenbare beeld staat hem en anderen goed bij. „Een jongen met halflang blond haar. Die premier wilde worden, zei hij eens. Maar hij ging dus het internet op, toen de festivals en nu de wereld in!” Het is 'ontzettend balen' dat de gedroomde finale er niet kwam, een zwart randje aan deze dagen van puur plezier en meeleven in Friesland. „Een aardige gast, die geen vlieg kwaad doet, leek ons. Het is vermoedelijk toch de emotie geweest. Overprikkeld.”

Toast Klein

Na het vertrek uit Britsum woonde Klein in het nabije Stiens. Ook daar maakte deze week het nodige los. Bakker Niels van der Wal (36) haakte in met een tas met thema-bakwerk. „Ik zat eerder nog niet op de vlogs, maar leerlingen wel. Dat was leuk om op te reageren. Zeker omdat Joost aangaf dat hij gek was op Fries suikerbrood.” Nu is de actie ten einde. De bakker toont de laatste restanten. „'Toast Klein' en dergelijke”, lacht hij. De afloop in Zweden was niet zo positief, maar Van der Wal houdt de moed erin. „Hij heeft steeds meer volgers.”

In Kleins stad Leeuwarden is de artiest nog niet gezien sinds hij zondagavond weer voet op Nederlandse bodem zette. „Leeuwarden is een creatieve stad”, vertelt Bjorn Verbree. Hij staat met een koffiestandje in hartje stad. Niet gek dus dat Klein met zijn enthousiasme en energie het internet en het podium veroverde, stelt de Fries. Verbree over de zure afloop: „Je gunt het niemand. Maar mogelijk is het beter. Je hebt toch de indruk dat het tijdens 'Eurovisie' niet meer draait om talent, maar om van alles en nog wat.” Zoals meer Friezen uit zichzelf zeggen: „Joost komt er zo ook wel.”

© ANDRÉ SPAANSEN

Klaas Hoekstra kende Joost Klein als een slimme jongen, die goed kon leren.

Wat is waar? is een uitgave van Nieuws in de klas.
De opdrachten zijn bestemd voor scholieren in de bovenbouw van het
PO (groep 7 en 8).

© Nieuws in de klas, Amsterdam
Uitgave Wat is het nieuws?

Samenstelling en redactie: Anne de Vroomen en Laila de Miranda

Het kopiëren van delen ten behoeve van het gebruik door
leerlingen is onbeperkt toegestaan. Het kopiëren van enig
onderdeel ten behoeve van elk ander gebruik is alleen
toegestaan na schriftelijk verkregen toestemming van
de uitgever.

e info@nieuwsindeklas.nl
w www.nieuwsindeklas.nl